Turkish Studies Social Sciences

Volume 14 Issue 6, 2019, p. 3523-3547

DOI: 10.29228/TurkishStudies.39868

ISSN: 2667-5617

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 22.11.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 20.12.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (06.12.2019)- Referee 2 (09.12.2019)

This article was checked by iThenticate.

AKSARAY İLİ ARKEOLOJİ ARAŞTIRMALARI

*İrfan Deniz YAMAN**

ÖZ

Aksaray, arkeolojik araştırmalar açısından önemli bir merkez durumundadır. Geçmişten günümüze, arkeolojinin farklı disiplinlerinde çalışmalar yürüten uzmanlarca ziyaret edilmiştir. Arkeolojik araştırmalar; kazılar ve yüzey araştırmaları başlıkları altında toplanmaktadır. Aksaray'da halen kazı çalışmaları devam eden üç merkez (Acemhöyük, Aşıklı Höyük ve Güvercinkaya), Türkiye'nin en önemli kazıları arasındadır. Bunun yanı sıra özellikle 1990'lı yıllardan itibaren sayısı artan sistemli yüzey araştırmalarının sayesinde, oldukça önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Söz konusu arkeolojik çalışmalar, araştırma ekiplerince münferit olarak yayınlanmış olmasına karşın, Aksaray ile ilgili genel bir değerlendirme yapmayı mümkün kılmamaktadır. Dolayısıyla bu olumsuzluğu ortadan kaldırmak adına, Aksaray'da gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalar, bir araya getirilmiştir. Bu sayede Aksaray İli ve arkeolojisiyle ilgili bilimsel çalışmalar yürüten kişiler, bu konudaki çalışmaları bir arada bulma şansı yakalayacaklardır. Ayrıca Aksaray İli özelinde, hangi alanlarda hangi çalışmaların yapıldığı ve ne gibi sonuçlara ulaşıldığı bir arada verilecektir. Aksaray çevresinde yürütülen arkeolojik araştırmalardaki en büyük eksiklik Paleolitik Çağ konusundadır. Daha önceki yüzey araştırmalarındaki Nenezi Dağ buluntuları bir kenara konulacak olursa, il genelinde bu çağ ile ilgili herhangi bir verinin bulunmadığı görülür. Bu nedenle 2015 yılında Aksaray ve çevresinde başlatmış olduğumuz ve 2019 yılında tamamlanan, Paleolitik konulu araştırmalarımızın sonuçları da bu çalışmada yer almaktadır. Bu sayede Aksaray ve yakın çevresinin tüm arkeolojik verileri, kronolojik bir biçimde yerleşim alanlarıyla birlikte sunulmuştur. Makalenin giriş kısmında Aksaray ve çevresinde yürütülen arkeolojik çalışmaların tarihçesi anlatılmıştır. İkinci bölümde araştırmalar; Yüzey Araştırmaları

* Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi, E-posta: irfandenizyaman@gmail.com

ve Kazılar başlıkları altında değerlendirilmiş, sonuç bölümünde tüm veriler bir araya getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aksaray, Arkeoloji, Kazı, Yüzey Araştırması, Kapadokya.

ARCHAEOLOGICAL RESEARCH IN AKSARAY PROVINCE

ABSTRACT

Aksaray is an important center for archaeological research. It has been visited by experts from different disciplines of archeology. Archaeological investigations are examined under two headings: excavations and surveys. Three sites are still ongoing excavations in Aksaray, it is among the most important excavations in Turkey. In addition, especially with the increasing number of systematic surveys since the 1990s, significant results have been achieved. Although these archaeological studies have been published individually by research teams, it does not make it possible to make an overall assessment of Aksaray. Therefore, in order to eliminate this negativity, archaeological studies carried out in Aksaray have been brought together. In this way, people who are interested in Aksaray and archeology will have the chance to work together on this subject. In addition, which areas of Aksaray Province and which studies are done and what results are reached will be explained chronologically. The greatest deficiency in archaeological research conducted around Aksaray is about the Paleolithic Age. If Nenezi Dağ finds from previous surveys are put aside, there is no data about this age throughout the province. For this reason, the results of our Paleolithic researches we started in 2015 and around Aksaray and completed in 2019 are also included in this study. In this way, all archaeological data of Aksaray and its immediate surroundings are presented in chronological order with the settlement areas. In the introduction part of the article, the history of the archaeological researches carried out in and around Aksaray is explained. In the second chapter; Surveys and Excavations have been evaluated under the headings and all the data have been gathered in the conclusion section.

STRUCTURED ABSTRACT

In terms of cultural values, Turkey is so rare a country in the world. Archaeological researches are the most important way of revealing these values and sharing them with the scientific world. Uncontrolled archaeological studies were initiated by foreign researchers at the end of the 19th century in Turkey; yet, they were later carried out by Turkish researchers thanks to the declaration of the Republic and the universities opened in our country. During this long and difficult process numerous archaeological sites were identified in Turkey, they were unearthed by the excavations. In the second half of the 20th century, the number of archaeological surveys has increased considerably. Since the 1970s, the number of archaeological excavations has started to increase. Thanks to suh researches,

archaeological sites located in the territory of Turkey have been identified and recorded. Even today, many researchers benefit from the results of such old researches in their current studies. One of the major deficiencies in archaeological research is that there are no publications presenting both old and new research. Therefore, it is very useful to present the researches about a city, a region or a period. To be able to see the history of research on a particular archaeological subject will provide an opportunity to make an overall evaluation especially for the experts who carry out studies on the subject and also for all researchers.

Aksaray province is an important place in the research process mentioned above. In this geography, there are important centers belonging to the Aceramic Neolithic period and other archaeological periods where the first traces of settled life are seen. Archaeological findings of almost all periods starting from the Paleolithic Age, which is the oldest period in the history of mankind, continued until Neolithic, Chalcolithic, Bronze, Assyrian Trade Colonies and Classical periods were found in and around Aksaray. These rich and persistent traces of life are proof of favorable living conditions for all archaeological periods. Melendiz River, which is one of the most important water resources of Aksaray and its environs, and also groundwater, are among the most important elements enabling this life. In addition, it contains stone resources which play an important role in human life in the geography which has a volcanic terrain. Volcanic stones have been a preferred raw material in many areas from chipped stone making to architecture.

In the archaeological sense, the first systematic study on Aksaray was started in 1962 in Acemhöyük. Especially after the 1990s, researches gained momentum and many areas were identified and recorded at the same time. The archaeological centers that come to mind when Aksaray is mentioned are Acemhöyük, Aşıklı Höyük, Güvercinkayaşı, Musular, Gelveri / Yüksek Kilise. On the other hand, ongoing surveys contribute to the determination of new archaeological data. The final aim of the archaeological excavations is to make the archaeological findings found on the surface more concrete with the in-fill studies. In this sense, in order for the surveys carried out by us to reach concrete data, there is a need for a productive area to carry out excavation works. Yumuk Ören Cave, which we identified in our 2018 studies, is expected to provide important Paleolithic data for Aksaray and its environs. In addition, there are dozens of archaeological sites in and around Aksaray, although excavations have been ongoing for a long time.

On behalf of Aksaray archeology, the most pleasing situation is that all the ongoing studies are carried out in a systematic order and the results are announced to the scientific world as soon as possible. In this way, the questions that are missing or need to be answered in this geography can thus be determined. In this sense, this study has been written in order to provide all information to the researchers interested in Aksaray archeology and archaeological studies carried out in this environment. Undoubtedly, it is not possible to describe the archaeological centers, which have been in operation for years, on several pages. However, at least basic information has been tried to be presented together. In the years to come, it is important that more

excavations are conducted in Aksaray and that the data to be obtained from these researches can be compared with larger areas. In order to carry out the excavations mentioned above, there is a process to be completed.

Although Aksaray was a province in 1989, a large number of people associate Aksaray with Konya or Niğde. Archeological research is one of the most important ways of revealing and explaining the cultural values of a city. Aşıklı Höyük and Güvercinkayası teams carry out projects and activities involving the surrounding people. This kind of work is also carried out by Aksaray Museum Directorate. Through these projects and activities, public is informed and involved in the works. In summary, we need to find a way to tell the people of Aksaray how old this city is and that it is our duty to protect its past. If the cultural heritage of a city is claimed and protected by townspeople, archaeological studies will gain even more value. At the same time, the most suitable environment for further archaeological studies will be created. Aksaray will continue to be a much more mentioned city in the following years with its ongoing archaeological research.

Keywords: Aksaray, Archaeology, Excavation, Survey, Cappadocia.

Giriş

Aksaray, Türkiye'nin merkezinde sayılabilecek konumu nedeniyle farklı dönemlerde çeşitli insan grupları tarafından yaşam alanı olarak tercih edilmiştir. Şehrin geçiş güzergahında yer alan konumu, çevresel faktörlerin sunduğu imkanlar ve doğal kaynaklar, bu tercihte rol oynayan temel unsurlar olarak sayılabilirler. Aksaray ve çevresinde tespit edilen arkeolojik kanıtlar, tarihin en eski periyodu olan Paleolitik Çağ'dan (Yontmataş Çağı) itibaren insanların bu alanda yaşadığını göstermiştir. Bu tespitleri mümkün kılan arkeolojik kazılar ve yüzey araştırmalarının sayısı, her geçen yıl artmaktadır. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren yürütülmeye başlanılan sistematik yüzey araştırmaları, şehrin arkeolojik geçmişine ışık tutan çok önemli verilere ulaşılmasını sağlamıştır. Aynı zamanda uzun süredir devam eden Acemhöyük, Aşıklı Höyük ve Güvercinkayası kazıları, Aksaray'ın arkeolojik geçmişiyle ilgili en somut verileri sunmuşlardır. Bütün bu arkeolojik araştırmalar, esasında aynı çevrede yürütülüyor olmasına karşın, tümünün sonuçlarını bir arada görme şansı bulunmamaktadır. Bu nedenle geçmişten günümüze, Aksaray ve yakın çevresinde yürütülen arkeolojik çalışmalar bir araya getirilmiştir. Aksaray çevresinde yapılan sistemli çalışmalara geçmeden önce, araştırma tarihçesinde yer alan bazı yayınlardan söz edilecektir.

Aksaray arkeolojik araştırmalarına bakıldığında, en eski tarihli olanların yüzey araştırmaları oldukları görülür. Fakat bu çalışmalar sistematik yüzey araştırmalarından ziyade, daha çok sonuca odaklanmış geniş çaplı araştırmaların küçük bölümleri şeklindedir. Bu bağlamdaki en eski yayın I. Gelb tarafından kaleme alınmıştır. Bu yayında Acemhöyük ile ilgili genel bilgiler verilmiştir (Gelb, 1939: 4). Şevket Aziz Kansu, 1938 yılında gerçekleştirdiği yüzey araştırmasının sonuçlarında, Aksaray yakınlarında yer alan Tuz Gölü'nün doğusundaki Çokyatan ve Ulukışla höyüklerinden bahsetmiştir (Kansu, 1936: 96). Aksaray çevresinde yapılan ilk kapsamlı yüzey araştırması, Burhan Tezcan'ın önderliğinde yürütülmüştür. Bu çalışmada, tespit edilen höyükler ve buluntular anlatılmış, ayrıca çalışmayla ilgili buluntu alanlarının gösterildiği bir de harita yayınlanmıştır (Tezcan, 1958). Aksaray'da yüzey araştırması yapan diğer bir araştırmacı James Mellaart'tır. 1951 ve 1952 yıllarında Aksaray'ın da içinde bulunduğu Konya Ovası'nı kapsayan çalışmada Acemhöyük gibi bazı höyüklerden söz eder (Mellaart, 1958). Ian Todd, 1964 – 1966 yılları arasında Aksaray'ın da dahil olduğu geniş kapsamlı bir yüzey araştırması yapmıştır. Bu çalışmasının sonuçlarında, Aşıklı Höyük gibi Aksaray'da bulunan bazı alanlardan söz etmiştir

(Todd, 1966). David H. French, 1974-1980 yıllarında yürüttüğü çalışmasında, Roma yolları konusunda araştırmalar yapmıştır. Bu araştırma kapsamında Aksaray'da yer alan çeşitli yol ve şehirleri kayıt altına almıştır (French, 1981).

Aksaray İli arkeoloji araştırmaları konusuna, iki ana başlık üzerinden değinilecektir. Bu başlıklar; Yüzey Araştırmaları ve Kazılardan oluşacaktır. Çalışmaların kronolojik olarak verilmesindeki neden, araştırmaların takibini kolaylaştırmaktır.

Yüzey Araştırmaları

Aksaray, Niğde ve Nevşehir İlleri Yüzey Araştırması (1993-2001)

Bu araştırmalar, 1993 yılında Ufuk Esin başkanlığındaki bir ekip tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Bu çalışmaların esas çıkış noktasının Aşıklı Höyük olduğundan söz edilir. 1993 yılındaki arazi çalışmaları iki bölümde yapılmıştır. Birinci bölümde, Doğanlar (Göstük) Köyü'nün güneyinden başlanarak Melendiz Suyu batısında kalan Çeltik Köyü'nün güneyine kadar uzanan arazi araştırılmıştır. Tespit edilen 13 alan, höyük veya düz yerleşme olarak tanımlanmıştır. Bu alanlardan Musular mevkii ve Yellibelen Tepesi, çanak çömleksiz döneme ait küçük yerleşme alanlarıdır. Höyük, Çeşmetepe ve Toptepe ise Kalkolitik/İTÇ dönemlerinden itibaren iskan edilmiş höyüklerdir. Araştırma sırasında çok sayıda tümülüse rastlandığı söylenmiş fakat kazı yapılmadan dönemsel açıdan yorum yapılamayacağı bildirilmiştir. Saptanan 7 tümülüsün 4 tanesi Çatak mevkiindedir. Selime'nin güneyinde yer alan Höyük mevki tümülüsü, oldukça büyük bir Tümülüs olarak anlatılır. 1993 yılı araştırmalarının ikinci bölümünde, doğal ve tarihi çevrenin daha iyi algılanmasına yönelik bir ön araştırma yürütülmüştür. Aşıklı Höyük merkez alınarak Aksaray, Niğde ve Nevşehir illerinin bilinen antik/eski yerleşmeleri, yol güzergahları, yakınlarda bulunan höyük, tümülüs, ören yeri, dini ve sivil mimari örnekleri saptanmıştır. Çalışmanın yürütüldüğü belirli alanlar arasında; Aksaray-Nevşehir yolu, Akmezar Köyü ve çevresi, Gülağaç-Bekarlar yolu, Güzeyurt-Yüksek Kilise/Gölet yolu, Viranşehir/Nora çevresi yer almaktadır. Çalışmalar sonucunda tespit edilen alanlar ve buluntu grupları hakkında detaylı bilgiler sunulmuştur (Gülçur, 1995).

1995 yılında gerçekleştirilen çalışmalar "Aksaray, Nevşehir, Niğde İlleri 1995 Ortak Yüzey Araştırması" başlığında yayınlanmıştır. Araştırmaların, uzaktan algılama yöntemlerinin arkeolojiye uygulanabilirliğinin sınanması şeklinde, özetlenebileceği aktarılmıştır. Toplama yapılmayan çalışmalar sırasında, 1993-1994 yüzey araştırmalarında saptanmış höyük, tümülüs, düz yerleşme, ören yeri ve antik/eski yollar arasında seçilen belli başlı buluntu alanlarının, GPS yardımıyla kesin coğrafi konumları belirlenmiştir (Gülçur, 1997).

1996 yılı arazi çalışmaları neticesinde 4 höyük, 20 tümülüs, 2 düz yerleşme ve 11 parça antik/eski yol kalıntısı envantere alınmıştır. Tespit edilen buluntu alanları arasında Alayhan Köyü çevresi, Gökçe/ Mamasun çevresi, Sevinçli Köyü çevresi, Akmezar çevresi, Dügüz Köyü çevresi, Gülpınar çevresi, Demirci çevresi yer almaktadır (Esin vd., 1998).

1997 yılında gerçekleştirilen çalışmalarda çoğunluğu mezar yığmaları ve ikisi Akeramik Neolitik işlik ya da düz yerleşme olmak üzere 50 den fazla buluntu alanı kayıt altına alınmıştır. Arazi çalışmaları sırasında Demirci-Kayaboğazı çevresi, Gülpınar-Akmezar-Dügüz üçgeni ve Süleymanhöyüğü, Demirci-Bekarlar çevresi, Bahçeyurt/Mandama-Gaziemir-Yakacık/Sofular, Büyük Göl öreni ve Küçük Göl batısı yerleşmesi, Balcı yöresi gibi alanlarda çeşitli tespitler yapılmıştır (Esin vd., 1999).

1998 yılı çalışmaları; Karasu Vadisi'nin araştırılması, bölgedeki çakmaktaşı ve obsidiyen yataklarının taranması, bitki türlerinin saptanması ve polen analizi için karot alınması gibi başlıklar altında gerçekleştirilmiştir. Yüzey araştırmasında Karasu Vadisi ve yakın çevresi, Bekarlar yöresi, Alanyurt çevresi, Eski Sofular-Nar Köyü çevresi, Camiliören- Yalman çevresi, Doğala-Kurugöl-

Topaç-Boğaz Acıgöl çevresi araştırılmıştır (Gülçur, 2000a). (Metin içinde “obsidiyen” kelimesi, Türk Dil Kurumu sözlüğündeki haliyle kullanılmıştır. Sadece “Aksaray, Nevşehir, Niğde İlleri Obsidien Yüzey Araştırması” başlığında yazarların tercih ettiği haliyle yazılmıştır)

1999 yılı araştırmaları kapsamında; yörede bulunan hammadde kaynaklarının saptanması, Alanyurt’un doğusu, İhlara-Nevşehir güzergahı, Sofular yöresi, Alanyurt-Gelveri/Güzelyurt-Genedala/Akyamaç güzergahları üzerindeki ören yerlerinin saptanması amacıyla çalışmalar yapılmıştır (Gülçur, 2001).

2000 yılı yüzey araştırmaları, define kazısı yapılan alanlarda tahribatın belirlenmesi ve yeni buluntu alanları ortaya koymak amacıyla yürütülmüştür. Kaçak kazı alanlarındaki gözlem ve değerlendirmelerin ardından, yeni buluntu alanlarından söz edilir. Bu alanlar; Musularkayası-Musulur Tepesi, Nenezi Dağı-Gösterli, Çanlı Kilise-Say yolu, Karaören Höyük olarak sıralanmaktadır (Gülçur, 2002).

2001 yılı araştırmalarında Kayırlı-Nenezi Dağı- Narlı Göl Üçgeni, Çeltek Köyü-Çanlı Kilise Güzergahı olarak isimlendirilen alanlarda çalışmalar yürütülmüştür. Araştırmalar neticesinde toplam 43 buluntu alanı belgelenmiştir (Gülçur, 2003a).

Bu yüzey araştırmasının ilk çalışmaları 1993-2001 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. 2008 yılına gelindiğinde ise “Orta Anadolu Tarihöncesi Yerleşmeleri ve Kültürel Çevre” başlıklı Tübitak projesinin alan çalışmaları kapsamında, arazi çalışmaları yeniden başlatılmıştır. Araştırmanın öncelikli hedefleri, 1993-2001 yılı çalışmaları sırasında saptanan Kalkolitik Dönem buluntu alanlarının yeniden ziyaret edilerek, kesin konumlarıyla malzeme dağılımı sınırlarının bir GPS aygıtıyla belirlenmesidir. Projede, kaynağını Melendizler’den alıp Tuz Gölü eşiğine kadar uzanan Melendiz Su havzası, makro bölge olarak seçilmiştir. Mikro ölçekli çalışma konusu ise Güvercinkayası’dır. Makro ölçekli çalışmaların amacı; arkeolojik kazı ve yüzey araştırmaları sonucunda saptanmış olan Çanak Çömlekli Neolitik’ten Kalkolitik Çağ’ın (M.Ö. 7000-3200) sonuna kadar tarihlenen bütün yerleşmelerle birlikte çevrede mevcut hammadde kaynakları, akarsular, göller, antik/eski yolların belgelenerek elektronik ortamda değişik katmanlı haritalara işlenmesidir (Gülçur vd., 2010).

Aksaray, Nevşehir, Niğde İlleri Obsidien Yüzey Araştırması (1995-1996 / 2007-2012)

Yüzey araştırmasının amacı; bilinen bilinmeyen tüm obsidiyen kaynaklarını tespit etmek, yakınlarındaki atölye ve kültür buluntularını, varsa kamp yerlerini araştırmak ve bu obsidiyen kaynaklarına, atölyelerine giden doğal yolları saptamak olarak belirtilmiştir. 1995 yılı çalışmalarında Göllü Dağ-Kömürcü, Kabaktepe-Kayırlı, Bozköy ve Nenezi Dağ obsidiyen kaynaklarında yoğunlaşmıştır. Söz konusu alanlardan Nenezi Dağ, Aksaray sınırlarında yer almaktadır. Araştırmalar neticesinde, Nenezi Dağı’nın üç noktasında obsidiyen kaynaklarına rastlanmıştır. Dağın doruğuna yakın alanlarda gri-yeşil renkli obsidiyen küçük bloklar halinde bulunmuştur. Dağın batı yamacında siyah renkli obsidiyen büyük damarlar halinde bulunmuştur. Dağın kuzey yamacında ise kahve renkli ve kahve renkli noktalı kırmızı renkli obsidiyen, dar damarlar halinde bulunmuştur. Araştırmalar neticesinde Nenezi Dağ obsidiyen yataklarından ikisinde işlenmiş parçalara rastlandığı söylenmektedir. Dağın batısında Bekarlar Köyü’ne bakan yamaçta ve dağın tepesindeki koninin altındaki düzlüklerde, buluntular tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, tespit edilen obsidiyen bulgular, Aşıklı Höyük ve Çatal Höyük gibi yerleşim alanlarıyla karşılaştırılarak, dönemsel yorumlar yapılmıştır (Balkan-Atlı ve Cauvin, 1997).

1996 yılı çalışmaları; jeomorfolojik çalışmalar, obsidiyen kaynakları ve atölyeler, Neolitik yerleşmeler ve ulaşım yolları konularında gerçekleştirilmiştir. Araştırmalar sırasında Selime/Yaprakhisar yakınlarında, İhlara Vadisi çıkışında yoğun obsidiyen buluntu topluluğu tespit edilmiştir. Buluntu topluluğunun Çanak Çömleksiz Neolitik’e ait olabileceği aktarılmıştır. Bu alan dışında çalışmalar yürütülen yerlerin tamamı, Aksaray sınırları dışında yer alır. Araştırmalar

neticesinde bölgede bir atölye kazısının gerekli olduğu sonucuna varılmıştır (Balkan-Atlı ve Cauvin, 1998).

Bu araştırmanın devamı niteliğinde olan bir yüzey araştırması daha bulunmaktadır. Yine “Aksaray, Nevşehir, Niğde İlleri Yüzey Araştırması (Göllü Dağ Obsidiyen Araştırması)” başlığı altında çalışmalar başlatılmış olsa da, bu araştırmalarda odaklanılan esas konu Göllü Dağ ve çevresindeki obsidiyen yataklarının araştırmaları olmuştur. Balkan-Atlı, ikinci dönem araştırmalarında; Göllü Dağ’ın tümünü taramak, erozyonun ortaya çıkardığı yeni obsidiyen damarlarını ve ışıkları saptamak, kaya sığınaklarını araştırmak ve tüm verileri GIS yöntemi ile kayıt altına almak amacıyla çalışmaları başlatmıştır. Birinci dönem araştırmalarında olduğu gibi, ikinci dönem araştırmalarında da Aksaray ile bağlantılı buluntu alanının Nenezi Dağ olduğu görülmektedir. Nenezi Dağı çevresinde 2010 yılında sistemli bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın sonucunda Paleolitik bulguların az oranda görüldüğü ve dağınık durumda olduğundan söz edilmiştir. Bunun yanı sıra Neolitik ve Kalkolitik ışık alanları ve bu alanlarda tespit edilen yontmataş buluntu topluluklarından bahsedilmiştir (Balkan-Atlı vd., 2011).

Aksaray İli Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması (2015-2019)

Aksaray İli ve çevresindeki Paleolitik bulguları ortaya koymak amacıyla 2015 yılında başlatılan bir yüzey araştırmasıdır. İrfan Deniz Yaman başkanlığındaki bir ekip tarafından ilk sezon çalışmaları kapsamında, Aksaray il merkezinin güneydoğusunda yer alan; kuzeyde Sevinçli Kasabası, doğuda Uzunkaya Köyü, güneyde Yuva Kasabası ve batıda Akhisar Köyü ile sınırlanmış alan araştırılmıştır. Çalışmalar neticesinde Alt Paleolitik döneme tarihlendirilen buluntular tespit edilmiştir (Yaman vd., 2016: 2017).

2016 yılı çalışmaları kapsamında Hasan Dağı’nın kuzey-kuzeybatı yamaçları araştırılmıştır. Yüzey araştırmaları sonucunda tespit edilen bulgular arasında en önemlisi, bazalttan yapılmış bir adet el baltasıdır (Resim 1). Yapılan analiz çalışmaları neticesinde el baltasının, Geç *Acheuléen* safhaya ait olduğu görülmüştür. Ayrıca tespiti yapılan diğer Paleolitik bulgular dışında, Hasan Dağı’nın kuzey yamacında bir obsidiyen hammadde kaynağı bulunmuştur. Bu kaynakta, Paleolitik karakterde yontmataş parçalar tespit edilmiştir (Yaman vd., 2018).

Resim 1- Bazalt El Baltası (Yaman vd., 2018: 23 -Resim 1)

Bu çalışmaların devamı 2017 yılında Aksaray şehir merkezinin kuzey bölümünde sürdürülmüştür. İçinde 16 adet köy bulunan çalışma alanında çakmaktaşı hammadde kaynağı ve çeşitli yontmataş bulgular ele geçmiştir (Yaman vd., 2019). 2018 yılı arazi çalışmaları, Aksaray şehir merkezinin batı bölümünde yürütülmüştür. Aksaray Paleolitik Çağ Yüzey Araştırmaları'nın en verimli geçen sezonu olduğu söylenebilir. Özellikle çalışma sahasında tespit edilen çok sayıda çakmaktaşı yatakları ve ışık alanlarının yanı sıra, 7 adet doğal mağara tespit edilmiştir. Söz konusu alan ile ilgili çalışmalar halen devam etmektedir. 2019 yılında gerçekleştirilen arazi çalışmalarıyla birlikte, bu yüzey araştırması sona ermiştir.

Aksaray Yüzey Araştırması: İlk Yerleşik Topluluklar (2016-...)

Aksaray İli sınırları içinde kalan Melendiz nehri ve kolları çevresinde gerçekleştirilen “Avcı-Toplayıcı Göçer Yaşamdan Yerleşik Yaşama Geçiş-Aksaray İli Sistemik Yüzey Araştırması” ilk kez 2016 yılında başlamış ve 2017 yılında ikinci yıl çalışmaları yapılmıştır. Araştırmanın amaçlarından biri; Aşıklı Höyük'ün en erken tabakaları ile çağdaş başka toplulukların kalıntılarını bulmak, böylelikle bölgedeki ilk yerleşiklik sürecini geniş kapsamda karşılaştırmalı ve bütüncül olarak ele alabilmek olarak özetlenmiştir. Araştırmanın diğer amacı ise; bölgede avcı-toplayıcı gezgin toplulukların varlığının sorgulanmasıdır. Araştırmada Aksaray'ın Merkez, Gülağaç ve Güzelyurt ilçelerinde çalışmalar yürütülmüştür. Çalışmalar neticesinde Paleolitik, Epipaleolitik ve Çanak Çömleksiz Neolitik dönem özellikleri gösteren buluntulara rastlanmıştır. 2016-2017 yılı çalışmalarında Gülağaç ilçesi en yoğun araştırılan alan olmuştur. Buluntu alanları içinde ön plana çıkanlardan ilki, Balıklı arkeolojik buluntu yeridir. Bu alanda mikrolit aletler tespit edildiği belirtilir. Diğer bir buluntu alanı Pınarlı Kaya Sığınağı'dır. Sığınağın hemen önünde farklı dönemlere ait buluntulara rastlanmıştır. Sevinçli Kasabası güneyinde yer alan İğdeli mevki, buluntu yoğunluğu olan bir diğer alandır. İhlara Vadisi çevresinde yine çeşitli buluntuların tespit edildiğinden bahsedilmektedir. Araştırmalar sonucunda Orta Paleolitik dönem buluntuları tekil olarak görülürken, Epipaleolitik döneme ait buluntular yüksek ve kayalık alanlarda tespit edilmiştir. Bu alanların Çanak Çömlekli Neolitik dönemin geç evrelerinde de kullanım gördüğü anlaşılmıştır. İlk yerleşik topluluklara ait buluntular ise sulak alanlar, göl ve nehir kenarlarında yer alır (Kayacan vd. 2019).

Kazılar

Acemhöyük (1962-...)

Acemhöyük, Aksaray il merkezinin 18 kilometre kuzeybatısında yer alan Yeşilova Kasabası sınırları içinde, Tuz Gölü'nün güneyinde yer alan ova üzerinde bulunmaktadır. Anadolu'da tespit edilen en büyük höyüklerden birisi olup, doğu-batı yönünde 700 metre, kuzey-güney yönünde ise 600 metre uzunluğundadır (Özgüç, 1968: 3). Acemhöyük ile ilgili ilk bilgileri, 1935 yılında bu çevrede araştırmalar yürüten I. J. Gelb aktarmıştır (Gelb, 1939: 4). Höyük 1951 yılında Burhan Tezcan tarafından ziyaret edilmiş ve araştırmacı tarafından toplanan bir grup eser yayınlanmıştır (Tezcan, 1958: 518–520). J. Mellaart 1951-1954 yıllarında çevrede gerçekleştirdiği araştırmalar kapsamında Acemhöyük'e gelmiş ve bazı seramik parçaları hakkında bilgi vermiştir (Mellaart, 1958: 103–106).

Acemhöyük'te ilk dönem kazı çalışmaları, 1962 yılında Nimet Özgüç başkanlığında yürütülmeye başlanmıştır (Özgüç, 1968: 3). Söz konusu çalışmalar, 1988 yılına kadar Özgüç'ün başkanlığında devam etmiştir (Öztan, 1991: 247). İlk dönem kazı çalışmaları kapsamında, ağırlıklı olarak höyüğün Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na ait tabakaları kazılmıştır. Höyüğün güney bölümünde yer alan Sarıkaya Sarayı ve höyüğün kuzey bölümünde yer alan Hatipler Sarayı gibi yapı örnekleri, açığa çıkarılmıştır (Öztan, 2007: 609).

Acemhöyük'te ikinci dönem kazı çalışmaları, Aliye Öztan başkanlığında 1989 yılında yürütülmeye başlanmıştır. Halen devam etmekte olan çalışmaların ilk aşamasında Hatipler Sarayı

batısında çalışılmıştır. Sarıkaya Sarayı'nın güneyinde bulunan tabakalanmanın, başka alanlarda da izlenmesi amacıyla başlatılan çalışmalar kapsamında, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın erken ve geç evreleri araştırılmıştır (Öztan, 1993: 281; Öztan, 1995: 189–191). İkinci dönem kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan “Hizmet Binası” (Öztan, 2007: 611), önemli keşifler arasındadır. Ayrıca kazı çalışmalarının yürütüldüğü diğer bir alan olan “Arıbaş Mezarlığı”, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na ait önemli bilgiler vermiştir (Öztan, 1998: 167-175).

Acemhöyük kazıları sonucunda ortaya çıkarılan stratigrafi düzeni; en üstte yer alan tabakalarda Geç Demir Çağı/Helenistik ve Roma Dönemi Tabakaları, bunların altında Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın Geç Evresi (I-III. Tabakalar), devamında Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın Erken Evresi (IV. Tabaka), Erken Tunç Çağı IIIB (V-VII. Tabakalar), Erken Tunç Çağı IIIA (VIII-XI. Tabakalar) ve en derin seviyede Erken Tunç Çağı II (XII. Tabaka) tabakası yer alır (Kamış, 2012: 9).

Arkeolojik ve filolojik çalışmalar sonucunda, Aksaray'ın M.Ö. 3. Binyılın ikinci yarısından M.Ö. 1700'lere kadar Puruṣhattum Krallığı'na ev sahipliği yaptığı söylenmektedir. M.Ö. 2. Binyılın başlarında artan Anadolu-Asur arasındaki ticari faaliyetler sonucunda bölge zenginleşmiş ve gelişmiştir. M.Ö. 1835'lerde Kültepe'de yaşanan büyük yıkımdan sonra ortaya çıkan yeni siyasi durum, Puruṣhattum'un, dolayısıyla Aksaray'ın önemini arttırmıştır. Asur Ticaret Kolonileri Devri'nin ardından, Aksaray ve çevresi önemini yitirmeye başlamıştır ve Hitit hakimiyeti altına girmiştir (Kuzuoğlu, 2016: 810). Acemhöyük yerleşiminin esasında sözü edilen Puruṣhattum olduğu değerlendirilmektedir. Acemhöyük'te çok sayıda arkeolojik bulgu tespit edilmiştir. Sadece Sarıkaya Sarayı'nda ele geçen fildişi ve lapislazuli kakmalı altın aplikler (Resim 2), obsidiyen ve dağ kristalinden yapılmış vazolar, madeni silahlar, bakır külçeler, fildişi eşyalar, altın objeler, Suriye ve Mısır'dan ithal edildiği düşünülen eşyalar, tunçtan bir araba ve çivi yazılı belgeler ile silindir mühürler ve mühür baskılı bullalar, yerleşimin ne kadar zengin buluntular içerdiğini göstermektedir (Özgüç, 2015).

Resim 2- Fildişi kutu- Acemhöyük

Acemhöyük'te Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na ait metal eşyaların üretimi konusunda gerçekleştirilen bir doktora tez çalışması mevcuttur. Bu çalışmada incelenen metal eserler; Silahlar, Aletler, Süs Eşyaları, Külçeler, Halkalar, Metal Kap, Damga Mühürler, Kurşun Figürinler ve Araba başlıkları altında toplanmıştır. Ayrıca metal eşyaların üretimine yönelik buluntulardan da söz edilmiştir. Ortaya çıkan veriler ışığında Acemhöyük'te IV. yapı katından II. yapı katına kadar metal eser üretimi yapıldığı ve Acemhöyük yerlileri tarafından benimsenen bir meslek dalı olduğuna değinilmiştir (Özkalalı-Ekmen, 2012).

Acemhöyük hakkında gerçekleştirilen diğer bir çalışma ise, Acemhöyük Erken Tunç Çağı Seramiği konusundadır. Doktora tezi olan çalışmada, konu kapsamındaki seramikler 15 grup altında incelenmiştir. Ayrıca seramik formları olarak; tabaklar, çanaklar, fincanlar, çingirak, bardaklar, şişeler, çaydanlıklar, tankardlar, depas, maşrapa, testiler, çömlekler, küpler, tekneleri tepsiler, kapaklar, kap altlıkları, kup ve tutamaklar, dip ve kaideler başlıkları altında detaylı açıklamalar yer alır (Kamış, 2012). Seramik konusunda yapılan diğer çalışma Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Acemhöyük çanak çömleği hakkındadır. Bu çalışmada ilgili döneme ait çanak çömlek formlarına değinilmiş ve komşu kültür bölgeleriyle karşılaştırmalar yapılmıştır (Türker, 2008).

Acemhöyük Asur Ticaret Kolonileri Çağı ölü gömme gelenekleri hakkındaki doktora tezi, diğer önemli kaynaklar arasında yer alır. Bu çalışma kapsamında Acemhöyük yerleşiminde yer alan mezarlar yerleşim içi (*Intramural*) ve yerleşim dışı (*Extramural*) mezarlar olarak ayrılarak anlatılmıştır. Mezar buluntuları kapsamında çanak-çömlekler ve küçük buluntu gruplarından söz edilmiştir (Ekmen, 2012).

Acemhöyük buluntuları arasında, diğer önemli grubu faunal bulgular oluşturmaktadır. Yürütülen çalışmada, Acemhöyük Erken Tunç Çağı tabakalarından (XI. Tabaka) elde edilen sonuçlara göre; koyun ve keçinin en fazla sayıda ele geçen tür olduğu belirtilmiştir. Bu türleri takiben büyükbaş hayvanlar gelmektedir. Domuz kalıntılarının çok düşük bir oranda görülmesine karşın, küçük *Equid* (Evcilleştirilmiş eşek benzeri), köpek (*Canis familiaris*) ve kızıl geyik (*Cervus elaphus*) türlerine ait örnekler mevcuttur. Orta Tunç Çağı tabakalarından (V-IV-III. tabakalar) elde edilen sonuçlarda ise koyun ve keçinin baskın tür olduğu tespit edilmiştir. Bu grubu yine büyükbaş hayvanlar takip eder. V. tabakada büyükbaş hayvan yüzdesinde bir düşüş görülmüştür. III. tabakada büyükbaş hayvan yüzdesinde yaşanan düşüşün tam tersi, koyun ve keçi yoğunluğu en üst seviyeye ulaşır. V-III. tabakalarda domuz sabit bir oranla temsil edilirken (yaklaşık % 10), köpek ve küçük *Equid* görülen diğer hayvan türleri arasındadır. II. tabakada Orta Tunç Çağı sonu veya olasılıkla Geç Bronz Çağı'nda hayvan türlerinin dağılımı III. tabaka ile benzerlik gösterir. Çalışmanın son bölümünde, ele geçen hayvan türlerinin ekonomi açısından değerlendirmelerine yer verilmiştir (Arbuckle, 2013).

Acemhöyük konusunda bahsedilecek son çalışma yontmataş endüstri üzerine yapılan bir ön rapor hakkında olacaktır. Bu çalışmada 1989-2015 yılları arasında tespit edilen toplam 5416 parça incelenmiştir. Endüstrinin tamamen yakını obsidiyenden üretilmiştir ve yonga ağırlıklı bir üretimden söz edilebilir. Yapılan incelemeler sonucunda ortaya çıkan en ilginç buluntu grupları yatay ok uçları ve baskı düzeltici ok uçlarından oluşur. Bu buluntu grubunu daha dikkat çekici yapan unsur ise, Acemhöyük gibi yontmataş üretimi için geç tarihli bir alanda ortaya çıkarılmış olmasıdır (Yaman, 2017).

Aşıklı Höyük (1989-...)

Aşıklı Höyük, Aksaray İl merkezinin 25 km. güneydoğusunda, Kızılkaya Köyü sınırları içinde yer almaktadır. Yerleşim, Hititolog Edmund Gordon tarafından 1963 yılında tespit edilmiştir. Ian Todd 1964-1965 yıllarında bu alanda araştırmalar gerçekleştirmiş ve Akeramik

Neolitik Dönem'e ait bir yerleşim yeri olduğuna değinmiştir (Todd, 1966; Todd, 1980). . Mamasın Baraj Gölü'nün su seviyesinin arttırılması nedeniyle höyüğün zarar görme ihtimali düşünülerek, 1989 yılında Ufuk Esin başkanlığında kurtarma kazıları başlatılmıştır. 2001-2003 yılları arasında kazı çalışmaları, Nur Balkan-Atlı başkanlığında sürdürülmüştür. 2006 yılına kadar ara verilen kazı çalışmaları, bu tarihten itibaren Mihriban Özbaşaran başkanlığında yürütülmektedir. Aşıklı Höyük, tamamı Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem'e ait olan M.Ö. 8300-7400 yılları arasına tarihlendirilen bir höyüktür. Yaklaşık bin yıl süresince iskan gördüğü söylenen höyükte toplam 4 kültür tabakası tespit edilmiştir. Bu tabakalardan 3. ve 4. tabaka M.Ö. 9. bine, 1. ve 2. tabakalar ise M.Ö. 8. bine aittirler (Özbaşaran 2011).

1. tabaka, tarımsal faaliyetler ve erozyon nedeniyle tahrip olmuştur. 2. tabaka yoğun biçimde araştırılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda 10 yapı evresi tespit edilmiştir (Esin ve Harmankaya, 1999: 118). Aşıklı Höyük kazılarında 2010 yılı sonrasındaki temel hedef; kuzeybatı yamaç açmasında 3. ve 4. tabakalara inerek, ilk yerleşimlerin dokusunu geniş alanlarda ortaya çıkararak anlamaktır. Bu amaç kapsamında, Aşıklı Höyük mimarisi yeniden ele alınmıştır (Duru, 2013). Höyüğün en geç evrelerine ait olan 2A-C'de, yerleşimin "Özel Amaçlı Yapılar Alanı" ve "Konut Alanı" olarak iki bölüme ayrıldığı görülmüştür. Höyüğün güneybatısında yer alan "Özel Amaçlı Yapılar Alanı" ile kuzeydeki "Konut Alanı" nı ayıran dört metre genişlikte çakıllı bir yoldan söz edilmektedir (Esin ve Harmankaya, 1999). Bu iki alandan "Özel Amaçlı Yapılar Alanı" içindeki yapıların boyut, biçim, bina içindeki uygulama ve öğeler bakımından, diğer alandan farklı özellikler taşıdığı görülmüştür. Özellikle "T Mekanı" 40 m² boyutlarına ulaşan genişliği, ocağı, çukuru ve direk yerleri gibi özellikleriyle konut yapılarından ayrılmaktadır. Bu mekanı konut yapılarından ayıran en önemli özellik; sarı, kırmızı veya sarı-kırmızı renklerin birlikte kullanıldığı, boyanmış ve kireçten yapılmış sıvalı tabanı ve duvarlarıdır. Bu uygulama ile ilgili en az 5 kez yenileme evresinin bulunduğu da belirtilir (Esin, 1998: 89).

"T yapısı" nın (yeni isimlendirmeye B. 21) kuzeyinde yer alan H.V yapı kompleksi ise (yeni isimlendirmeye B.22) yaklaşık 9×9 m. boyutlarındadır. Yapının iç avlulu bir mekan olarak kullanıldığı ve orta alanın üst yapı örtüsünün bulunmadığı belirtilmiştir. Yapının kuzey cephesi boyunca dört ayrı bölmeden oluşan, depo bölümleri olabilecek odacıklar bulunmaktadır. T ve HV yapıları ile ilgili yorumlarda, bu yapıların mahrem bir özelliğinin olmadığı, belirli kişilerce kontrol altında tutulmadığı ve yılın sadece belirli bir bölümünde açık olan bir mekan olmadığı belirtilmiştir. Bu alanın bazı ortak ritüel ya da festivaller için belirli zamanlarda kullanıldığı düşünülmektedir (Esin, 1993a; Esin, 1998: 89; Duru, 2013: 106).

Aşıklı Höyük yerleşiminin en eski tabakalarından itibaren, avcılık ve toplayıcılık geçim ekonomisinin öneminin sürdüğü görülmüştür. M.Ö. 9. bin yılda farklı ekolojik çevrelerde görülen, çeşitli hayvan türlerinin tüketildiği aktarılmıştır (Stiner vd., 2014). Aşıklı halkının beslenmede tercih ettiği hayvan türleri arasında yabani koyun ve keçi, yaban sığırtı, yaban domuzu, kızıl geyik, yabani at, eşek, alageyik ve karaca yer alır. Bunların yanı sıra küçük av hayvanlarından olan tavşan (*Lepus capensis*), kirpi (*Ericeus* sp.), kurbağa (*Anura*) türleri görülmüştür. Sazangiller (*Cyprinidae*) ailesinden nehir balıkları, kara ve göl kaplumbağası (*Testudo graeca*; *Emys/Mauremys* sp.), turna (*Grus grus*), baykuşgiller (*Strigidae*), yırtıcı kuşlar (*Falconiformes*), toy kuşu (*Otis tarda*), kınalı keklik (*Alectoris chukar*) ve ördek giller (*Anatidae*) gibi su kuşları beslenmede önemli rol oynamıştır. Yerleşimdeki bu hayvan çeşitliliğinin 9. bin yılın son zamanlarına doğru azalmasına karşın, koyun ve keçinin önemini yitirmediği vurgulanmıştır. Toplayıcılıkta tercih edilen besinlere bakıldığında; badem (*Amygdalus* sp.), fıstık türleri (*Pistacia* sp.), çitlembik (*Celtis*) ve bazı tahıl baklagil türlerinin (buğday-*Triticum* sp., arpa-*Hordeum vulgare*, mercimek-*Lens* sp., bezelye-*Pisum*, nohut-*Cicer* sp., kara burçak-*Vicia ervilia*) yabani olarak toplandığı ve aynı zamanda yetiştirildiği belirtilmiştir (Ergun, 2016: 128).

Aşıklı'da ortaya çıkarılan yontmataş endüstrinin tamamen yakını obsidiyenden üretilmiştir. Analizleri neticesinde, yontmataş üretiminde kullanılan obsidiyenlerin yoğun olarak Göllüdağ'da yer alan Kayırlı-Bitlikeler yatağından olduğu tespit edilmiştir. Bu kaynağın yanı sıra Nenezi ve Kömürcü-Kaletepe kaynakları da kullanılmıştır. Obsidiyenin söz konusu kaynaklardan bloklar halinde taşındığı ve yerleşme içinde yongalandığı belirtilmektedir (Yıldırım-Balcı, 2007: 79). Tespit edilen alet tipleri arasında; kazıyıcılar, düzeltici parçalar, çentikli parçalar, uçlu dilgiler, ok uçları, deliciler, kalemler vardır. Aşıklı yerleşmesinde hayvan tüketiminin bol olmasına karşın ok ucu sayısının az olmasının nedeni olarak, Aşıklı insanların sürü avı ve tuzaklar gibi farklı teknikleri kullanmış olmaları ihtimali düşünülmüştür. Yine az sayıda ele geçen üçgen ya da yarım şeklindeki geometriklerin, kompozit ya da kesici olarak, bir sapa geçirilerek avcılığa kullanılmış olabilecekleri söylenmiştir (Yıldırım-Balcı, 2011: 24).

Kemik/boynuz alet endüstrisinde en büyük çoğunluk bız grubundadır. Aletlerin çoğu koyun/keçi bacak kemiklerinden yapılmıştır. Nadir olarak spatulalarda ufak delikler açılmıştır. Delikli iğnelerin Aşıklı kemik endüstrisi içinde bulunmayışı dikkat çeken bir ayrıntıdır. Toka çengelleri çok sayıda ele geçmiştir. Kemik aletler üzerinde kullanım izi analizi yapılmamasına karşın, kemik aletlerin genellikle deri işçiliğinde kullanıldığı düşünülmektedir (Esin ve Harmankaya, 2007: 266).

Aşıklı yerleşmesinin 9. binyıla ait buluntu grubu içinde, boncuklar bulunmaktadır. Bunların çoğunluğu kemikten, az orandaki kısmı da taştan üretilmiştir. Kemik boncuklarda en sık rastlanan tip, silindirik biçimli boncuklardır. Bu tip boncukların üretimi için genellikle yabancı tavşan ve kuşlara ait uzun kemiklerin tercih edildiği belirtilir (Yelözer, 2016: 241). Ayrıca kemikten yapılmış geyik dişi imitasyonu pendantlar dikkat çekicidir. Bu tarz buluntuların orijinaleri de buluntular arasındadır (Yelözer ve Özbaşaran, 2014). 8. Binyıla ait boncuklara bakıldığında ise, hammadde konusunda çeşitlilik görülmüştür. Çoğunlukla taştan, bunun dışında geyik dişi, kemik ve doğal bakırdan üretilen boncuklar tespit edilmiştir. Taş boncukların üretimi için genellikle steatit ve kırmızı kireçtaşı tercih edilmiştir (Esin ve Harmankaya, 2007).

Aşıklı Höyük buluntu gruplarından bir diğeri ise sürtmetaş aletlerdir. Sürtmetaş aletler ezici, öğütücü ve kesici başlıkları altında incelenmiştir. Bu alet grubunun üretiminde bazalt, andezit, tuf, gabro, serpantin ve kum taşı gibi kaynaklar kullanılmıştır. Buluntu grubu ahşap işçiliğinde kullanıldığı söylenen yassı balta ve kesikler, az sayıdaki açkı, bileyi mil ve sapan taşlarından oluşmaktadır. Yerleşmede tespit edilen taş kap sayısı az olmasına karşın, çeşitleri fazladır (Güldoğan, 2011).

Aşıklı Höyük ölü gömme geleneklerinde; ölülerin binaların tabanına açılmış çukurlara genellikle hocker tarzda gömüldükleri söylenmektedir. M.Ö. 9. bin yıl yerleşmesindeki mezarlar teklidir ve mezar hediyesi olarak herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Ölülerin gömülmeden önce hafifçe yakıldığı, sonrasında hasıra sarılarak veya hasır ile örtülerek gömüldükleri aktarılmıştır. Yerleşmenin son evresinde (2. Tabakanın son evreleri) az sayıda da olsa ikili gömülere rastlanmıştır. Ayrıca ölülerle birlikte boncuk, boncuk dizisi ve pendantlar gibi kişisel eşyalar bulunmuştur. Yerleşme içine gömülen bireylerin seçilmiş bireyler olup olmadıkları ve topluluğun ölülerini nereye gömdüğü gibi konular halen araştırılmaktadır (Özbaşaran ve Duru, 2015: 48).

Aşıklı yerleşmesinin en özel buluntuların birisi, T yapısı olarak bilinen alanın güneyinde, duvarları kırmızı aşı boyası ile sıvanmış bir yapının tabanı altına açılmış olan iki çukurdan birisinde tespit edilen iskelete aittir. Bu iskelet bebeği ile birlikte gömülen genç bir kadına aittir ve kafatasında trepanasyon (Resim 3) adı verilen bir işlem sonucu oluşan bir delik veya ameliyat izi bulunmaktadır (Esin ve Harmankaya, 1999: 124).

Resim 3- Trepanasyonlu kafatası- Aşıklıhöyük

Musular (1996-2004)

Musular, Aksaray ili Gülağaç ilçesine bağlı Kızılkaya köyünde, Aşıklı Höyük'ün yaklaşık 400 m. batısında yer alan bir düz yerleşmedir. Yerleşim ilk olarak 1993 yılında bölgede yürütülen yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır (Gülçur, 1995: 191–214). 1994 ve 1995 yılında tekrar ziyaret edilen alanda, kazı çalışmaları 1996 yılından başlayarak kazının tamamlandığı 2004 yılına kadar Mühraban Özbaşaran'ın bilimsel danışmanlığında yürütülmüştür. Musular'da "Çanak Çömleksiz" ve "Çanak Çömlekli" Neolitik dönemlere ait iki ana kültür evresi tespit edilmiştir. Radyokarbon tarihlendirmeleri, yerleşimin Çanak Çömleksiz Neolitik dönem tabakalarının M.Ö. 8. bin yılın ortalarına ait olduğunu göstermiştir. Bu döneme ait olan mimari yapılar "özel işlevli" olarak tanımlanmışlardır. Yoğun tahribat görmüş Musular A yapısı dikdörtgen planlıdır, seki ve ocak gibi alanları mevcuttur. Ayrıca bu yapı içinde direk deliği olduğu düşünülen çukurlar, kireç sıvalı kırmızı boyalı tabanlar ve tabanı yenilenmiş (birden fazla) sekiler bulunmaktadır. Farklı boyutları olan kanalların, yapıları korumaya yönelik olarak inşa edildiği düşünülür. Z yapısının işlevi tam olarak anlaşılamamış olsa da, aynı yönde uzanan iki duvardan oluşur. Bu yapıda obsidiyen ve hayvan kemikleri tespit edilmesine karşın, işlevi hakkında yorum yapabilecek nitelikte verilerin bulunmadığı belirtilmiştir. Depo olarak yorumlanan havuz veya tekne gibi çukurluklar, diğer mimari kalıntılar arasında sayılabilir. Musular'da, bu yerleşimi yaşam alanı olarak değerlendirmeye olanak verecek herhangi bir bulgu ve günlük aktivitelerin yapıldığına dair bir kanıt bulunamamıştır (Özbaşaran vd., 2007: 274-275).

Musular'da tespit edilen veriler doğrultusunda, buranın ava çıkışta veya av sonrası düzenlenen törenler için kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Bu yoruma karşın, söz konusu törenlerin nasıl yürütüldüğü ve kimlerin katıldığı bilinmemektedir. Ayrıca belirgin ocak veya ateş

yerlerinin bulunmayışı, av sonrası pişirme işlerinin yapılması için nasıl bir yol izlendiği sorusunu cevapsız bırakmaktadır. Yerleşimdeki kanalın güneybatı bölümünde bulunan yanmış alan bu duruma dolaylı bir kanıt olarak gösterilmiştir (Duru ve Özbaşaran, 2005: 23).

Çanak Çömlekli Neolitik dönem tabakalarında, mimari kalıntılar yok denecek kadar azdır. Tespit edilenler kalıntılar arasında çok odalı bir yapı, bir kısmı korunmuş taş duvarlar, dağınık halde taban ve çukurlar yer alır. Musular yerleşimine ait tarihlendirme sonuçları, bu alanın M.Ö. 7600-6600 yıllarına ait olduğunu göstermiştir (Özbaşaran vd., 2007: 278).

Musular yontmataş endüstrisinin teknolojik ve tipolojik analizleri neticesinde, buluntu topluluğunun tamamen yakınının obsidiyenden üretildiği görülmüştür. Çanak Çömleksiz Neolitik dönemde dilgiler ve yogaların sayısı fazla iken çekirdeklerle az rastlanmıştır. En fazla görülen alt tipleri kazıyıcılar ve ok uçlarıdır. Çanak Çömlekli Neolitik dönem tabakalarında, yongalar ve dilgiler yine en fazla sayıda ele geçen buluntu grubudur. Ancak bu seviyelerde çekirdeklerin sayısında bir artış görülmüştür. Yerleşimde genel olarak dilgi endüstrisinin hakim olduğu söylenmiştir (Kayacan, 2000: 111-116). Yontmataş alet üretiminde kullanılan obsidiyenlerin, Nenezi ve Kayırlı (Gölüdağ) kaynaklarından olduğu ortaya konulmuştur (Kayacan, 2003: 7).

Musular'da çok az sayıda sürtmetaş olmasına karşın çok sayıda bız ele geçmiştir. Deri işçiliğinde kullanıldığı söylenen bızların yanı sıra işlenmeden kullanılan kemikler de görülmüştür. İlginç bir kemik buluntu, ok atımı esnasında bileği korumak için yapılmış olan kemik bilekiktir (Duru ve Özbaşaran, 2005).

Güvercinkayası (1996-...)

Güvercinkayası, Aksaray ilinin Gülağaç ilçesine bağlı Çatalsu (Apsarı) köyünün yaklaşık 1 km. batısında, Mamasın Barajı göl alanı kenarında bulunan kayalık bir yükselti üzerinde yer alır. Yerleşim, bölgede yürütülen yüzey araştırmaları sırasında, 1994 yılında tespit edilmiştir ve 1996 yılında kazı çalışmaları başlatılmıştır (Gülçur ve Endoğru, 1998: 86; Gülçur, 1999: 111).

Güvercinkayası yerleşmesinde yer seçiminde etken olan faktörler; savunma, çevreye görsel hakimiyet ve suya yakınlık olarak sıralanmaktadır. Aynı zamanda yollara hakim bir konumda olması da bu seçimde etken olarak gösterilmiştir. Yerleşimin kapladığı alan yaklaşık 3600 m² dir. Yerleşmenin sınırlarının ana belirleyicisinin, yerleşmenin üzerine oturduğu kuzey-güney doğrultusunda yükselen kayalık olduğu aktarılmıştır (İndere, 2016: 13-14). Kazı çalışmalarında, anakaya üzerine açılmış ahşap dikme yuvaları olduğu düşünülen deliklerin oluşturduğu bir öncü evrenin ardından, üç ana tabaka ortaya çıkarılmıştır. Orta Kalkolitik dönemi yansıtan I. ve II. tabakalar, M.Ö. 5200-4820 yıllarına tarihlenmektedir (Gülçur, 2012: 213; Gülçur ve Kiper, 2004: 428). I. tabaka taş mimarisi, kısmen korunmuş temel sıraları ve tümüyle ortadan kaldırılmamış ocak ve fırın kalıntılarıyla temsil edilir. II. tabakada, değişik yenileme evreleri bulunan, oldukça sağlam kalmış düzenli taş mimarisiyle anlatılır. Aşağı ve yukarı yerleşme şeklinde ikiye bölünmüş alanda, yapı adaları içinde bitişik düzende, ortak duvar kullanan, standarda yakın ölçülerde, tek mekanlı ve diktörgen yapıları yansıtan bir iskan modeli görülür (Gülçur, 2004: 143; Gülçur, 2012: 218). II. tabakanın son evresinde, yukarı yerleşmedeki yapıların bir bölümü ağır bir yangın geçirmiştir. Özellikle bu yangından sonra, yaşantının kısıtlı alanlarda sürdürüldüğü dönemde, mimaride ve çanak çömlekte, Orta Kalkolitik dönem geleneğine ait yabancı unsurlar ortaya çıkmıştır (Gülçur, 2000b: 377-378). III. tabaka ise Geç Kalkolitik Çağ başlarına, Kuzey Mezopotamya kronolojisine göre Geç Obeyd sonu-Post Obeyd sürecinin ilk evresine tarihlenir (Demirtaş ve Gülçur, 2017: 61).

Resim 4- Orta Kalkolitik Çanak çömlek örnekleri-Güvercinkayası (Demirtaş, 2017: 38- Şekil 2.4)

Güvercinkayası geçim ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Yerleşmenin en dikkat çekici özelliklerinden birisi, zaman içinde savunma yapılarının eklenmesiyle oluşan İç Kale ve Aşağı Yerleşme şeklinde iki ayrı bölümden oluşmasıdır. Kalkolitik Çağ sürecinde bu tarz bir ayrışma durumunun görülmemiş olması, özellikle Tunç Çağı yerleşmelerinden bilinen Kale Kent sisteminin kökeninin Güvercinkayası'nda bulunduğu gösterir. Artı ürünlerin fazla olması nedeniyle inşa edilen yapılar, eşitlikçi yapıyı terk ederek zamanla sınıflı toplum düzenini benimseyen insanların hayatlarındaki yansımalar olarak değerlendirilmiştir (Gülçur, 2004: 141).

Çanak çömlek yapımında katkı maddesi olarak kıyılmış saman, taşçık, mika ve tuf kullanılmıştır. Yerleşimde tespit edilen çanak çömlekler el yapımıdır ve dört ana gruba ayrılmıştır. Bunlardan ilki Siyah/Koyu renk açıkılılardır. Bu grup aynı zamanda yerleşimde en fazla sayıda ele geçen gruptur. İkinci grup Şevron Bezemeliler olarak isimlendirilir. Diğer bir grup Açık Renk Tarazlılar olarak ayrılır. Son grupta ise boya bezekliler yer alır (Gülçur, 2004: 144-145; Çaylı, 2009; Gülçur, 2003b).

Güvercinkaya yontmataş endüstri incelemesi henüz tamamlanmamıştır. Buna karşın aktarılan bazı bilgiler mevcuttur. Ele geçen aletler arasında dilgi, kazıyıcı ve silika parlaklığı olan orak dilgilerden söz edilir. Ayrıca prestij objesi olabilecek bazı parçaların da çakmaktaşıdan üretildiği söylenmektedir. Yerleşmenin farklı alanlarında, özellikle yukarı yerleşimde düzgün çıkarılmış dilgiler, iri yongalar ve tükenmiş çekirdeklerin yoğunlaştığı bazı alanlardan bahsedilir. Depoların içinde görülen yontma artıklarından yola çıkılarak aletlerin son şeklinin yerleşim içinde verildiği düşüncesi ortaya çıkmıştır (Gülçur ve Sağır, 2003: 51; Kiper ve Gülçur, 2005: 18).

Yontmataş endüstride dikkat çekici olaylardan birisi, Çanak Çömleksiz Neolitik dönemden itibaren yoğun oranda kullanılan, obsidiyen ok uçlarının burada görülmemesidir. Bu durum, av ve savunma silahları açısından ok uçlarının yerini, yumuşak tüf kayalardan yapılan sapan taşlarının aldığı görüşüyle yorumlanmıştır (Gülçur, 2003b: 502).

Kemik ve boynuzdan üretilmiş buluntu grupları arasında boynuzların genellikle sap, sap yuvası, kazma ve çekiç gibi ağır işlerde kullanılacak aletlerin üretiminde kullanıldığı belirtilmiştir. Kemik aletlerde ise, genellikle hayvanların uzun kemiklerinden bız, mablak, spatula ve iğne gibi aletler görülür. Bız ve mablak türü kemik aletlerin dericilikte kullanılmış olabileceği düşünülür. Kemiklerden üretilmiş olan diğer buluntular arasında boncuk, kemer tokası, mühür/gerdançe türü süs eşyaları ve prestij objeleri yer alır (Christidou, 2002: 106–110; Gülçur, 2003b: 502–503).

1996-2008 yılları arasında ortaya çıkan 378 öğütme taşının incelenmesi sonucunda, hammadde ve kullanım açısından çeşitli gruplar oluşturulmuştur. Bu gruplamaya göre yerleşmede bazalt, andezit, diyorit, kuvars, tüf, felsik, diyabaz ve ponzadan oluşan toplam 8 hammadde türü saptanmıştır. Kullanım amaçları açısından ise; besin üretimi, genel, ağaç işleme ve tanımlanamayan olmak üzere 4 ana grup yer alır (Eser, 2018: 49).

Güvercinkayası yerleşmesinde gerçekleştirilen faunal analizler sonucunda, en fazla tüketilen evcil hayvanların koyun/*Ovis aries* ve keçi/*Capra hircus* olduğu, ikinci sırayı ise sığır/*Bos taurus* aldığı belirlenmiştir. Bu türler dışında *Equus ferus/caballus* ve *Equus hydruntinus/asinus* at türüne ait kemikler ele geçmiştir (Buitenhuis, 1999: 65).

Gelveri – Yüksek Kilise (1990-1991/2007)

Gelveri veya diğer adıyla Yüksek Kilise, Aksaray ilinin 45 km. güneydoğusunda bulunan Güzeyurt ilçesinin 1.5 km. güneybatısında bulunan bir yamaç yerleşmesidir (Esin, 1998: 110). İlk olarak Arkeolog Burhan Tezcan'ın bu çevrede tespit ettiği bulgularla keşfedilmiştir. Ele geçen çanak çömlek geleneğinin, ilk başlarda Balkanlar ile benzerliğinden söz edilmiştir (Tezcan, 1958: 520–521). Alandaki ilk sistemli çalışmalar Ufuk Esin'in bilimsel danışmanlığından gerçekleştirilmiştir. Çalışmalarda ortaya çıkarılan çanak çömlek örneklerinin, Orta Anadolu ve Güneydoğu Avrupa kültürel ilişkileri açısından değerlendirmeye alınması gereken sonuçlar içerdiği belirtilmiştir. Esin, Gelveri'yi Balkan yerleşmelerinden gelen tarihlendirme sonuçlarıyla karşılaştırması sonucunda, yaklaşık olarak M.Ö. 5. Binyıla, başka bir deyişle Orta Kalkolitik Dönem'e tarihlenmiştir. Esin, Gelveri Kültürü'nün kronolojik bakımdan Mersin- Yumuktepe, Batı Çatalhöyük ve Köşkhöyük yerleşimleriyle çağdaş olabileceğine değinmiştir. Ayrıca Balkanlarda bulunan Karanova V-VI, Maritsa-Gumelnitsa, Pre-Cucuteni gibi kültürlerle bağlantılı olabileceğini söylemiştir (Esin, 1993b: 48–52).

Gelveri'de, 2007 yılında Sevil Gülçur tarafından sondaj kazısı gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın amacı; geniş bir alana yayılmış olan yamaç yerleşmesinin değişik noktalarında uygulanacak sondajlar yardımıyla tahribatın boyutunun saptanması, günümüze kadar ulaşabilen mimarinin türünün belgelenmesi ve çalışmadan elde edilecek somut verilerin ışığında uzun süreli olası arkeolojik kazıların önünün açılmasıdır. Bu hedefler doğrultusunda, doğu yamacın kuzey ve güneyden kaya çıkıntılarıyla korunan, tahribatın en az olduğu düşünülen bölümünde, orta basamaktan başlayarak eteğe doğru, kuzeye yönlendirilmiş dört açmada (AI=6x3m., AII=4x3m., AIII=6x3m., AIV=4x3m.) ana kayaya kadar derinleştirilmiştir (Gülçur ve Kiper, 2009: 286). Bu sondaj çalışmasının öncesinde, Balkanlar ile yapılan eşleştirmeler doğrultusunda, Gelveri mimarisinin de dal örgü tekniğinde olması gerektiği düşünülmüştür (Esin, 1993b: 58). Gülçur yönetiminde yapılan çalışmalar ise, Gelveri mimarisinin, duvarları çamur harçlı taş örgü tekniğiyle inşa edilmiş, sağlam malzemeli, kalıcı konutlardan oluştuğunu ortaya koymuştur (Özbudak, 2012: 272). Doğudan batıya doğru yükselen bir yamacın üzerine kurulu Gelveri yerleşmesinde, kayalığın doğal yapısına bağlı olarak, anakayaya farklı derinliklerde ulaşılmıştır. Açmalarda saptanan ortak

özellik, anakaya ve anatoprak üzerinde başlayan mimari öğelerin kalın yamaç akıntısı altından gelmesi ve başka bir evreyi yansıtabilecek ikinci bir mimari düzlemin saptanamamasıdır. Dolayısıyla, 2007 yılındaki sondaj çalışmaları sonuçları, şimdilik Gelveri'nin tek dönemli bir yerleşme olduğunu ortaya koymuştur (Özbudak, 2010: 41).

Gelveri sondaj kazıları sonucunda ortaya çıkarılan küçük buluntu grupları içinde, Çanak çömlek ve obsidiyen endüstri dışındaki en göze çarpan grubun kemik aletler olduğu belirtilmiştir. Çanak çömlek ürünlerinin tamamının el yapımı olduğu söylenir. Kapların yapım tekniklerinde sınırlı çeşitlilik görülmüştür. Depolama kapları % 47'lik oranla en çok tercih edilen formdur. Bunun yanı sıra % 31 oranında temsil edilen kaseler, en fazla çeşitliliğe sahip form grubudur. Gelveri çanak çömleğinin % 14'ünü oluşturan kovamsılar, oldukça tekdüze özelliklere sahiptirler. Tabaklar ve kutular ise nadir görülen kaplardır. Gelveri çanak çömleği içinde en dikkat çekici grup, kendine özgü motifleriyle ayrı bir tarz oluşturan bezekli mallardır. Gelveri grubunu çağdaş örneklerinden ayıran özellik, kendine özgü motifleridir. Orta Anadolu genelinde gerçekleştirilen araştırmalarda, iç içe geçmiş kıvrımlı paralel hatların oluşturduğu örnekler ilk kez Gelveri yerleşmesinde ele geçtiği için, bu bezemelere "Gelveri Tarzı" adı verilmiştir. Gelveri çanak çömleği Arkaik ve Klasik adı altında iki ana kategoride incelenmiştir. Bu grupların çevredeki benzer örneklerinden yola çıkılarak, Gelveri'deki ilk yerleşimin M.Ö. 5800-5600 arasına tarihlenememesi mümkün olduğu öne sürülmüştür (Özbudak, 2012: 272-279).

Resim 5- Bezemeli tüm kase-Gelveri (Özbudak, 2010: 141- Resim 12)

Değerlendirme ve Sonuç

Türkiye, kültürel değerler açısından dünyada eşine az rastlanır ülkelerden bir tanesidir. Arkeolojik çalışmalar ise, bu değerlerin gün yüzüne çıkarılması ve bilim dünyasıyla paylaşılmasının en önemli yoludur. Ülkemizde 19. Yüzyılın sonlarında, başlarda yabancı araştırmacılar tarafından yürütülen ve birazda kontrolsüz ilerleyen arkeolojik çalışmalar, Cumhuriyet'in ilanı ve ülkemizde açılan üniversiteler sayesinde, Türk araştırmacılar tarafından sürdürülmüştür. Bu uzun ve zorlu süreç sırasında, Türkiye'de yer alan çok sayıda arkeolojik alan

tespit edilmiş ve belirli bir bölümü de kazı çalışmalarıyla gün yüzüne çıkarılmıştır. 20. Yüzyılın ikinci yarısında, özellikle arkeolojik yüzey araştırmalarının sayısında çok ciddi bir artış yaşanmıştır. 1970'li yıllardan itibaren ise, arkeolojik kazıların sayısı artmaya başlamıştır. Bu araştırmalar sayesinde Türkiye topraklarında yer alan arkeolojik alanlar tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Günümüzde bile pek çok araştırmacı, güncel çalışmalarını yaparken bu tür eski araştırmalara ait kaynaklardan yararlanmaktadır. Arkeolojik araştırmalar konusundaki en büyük eksikliklerden birisi ise, eski araştırmalar ve yeni araştırmaların bir arada bulunmamasıdır. Dolayısıyla bir şehir, bir bölge veya bir dönem ile ilgili araştırmaların bir arada sunulması, konuyla ilgili çalışmalar yürütenler için oldukça yararlı olmaktadır. Belirli bir arkeolojik konuyla ilgili araştırma tarihçesini görebilmek, başta konuyla ilgili çalışmalar yürüten uzmanlar ve aynı zamanda tüm araştırmacılar için genel değerlendirme yapabilme şansı sunacaktır.

Aksaray ili ise yukarıda sözünü ettiğimiz araştırma sürecinde, önemli bir noktada yer alır. Bu coğrafyada yerleşik hayatın ilk izlerinin görüldüğü Akeramik Neolitik döneme ve diğer arkeolojik dönemlere ait önemli merkezler bulunmaktadır. Kazı çalışmaları halen devam eden Aşıklı Höyük Orta Anadolu'nun en eski yerleşimidir. Pleistosen dönem boyunca konar göçer yaşayan insan topluluklarının yerleşik hayata geçmesi ve bu geçişe imkan sağlayan çevre koşullarının ortaya konulması, Aşıklı Höyük verileri sayesinde mümkün olmuştur. Bin yıla yakın iskan gören yerleşme, Aksaray ve çevresinin Neolitik başlangıcında dönem insanlarına ne gibi imkanlar sunduğunun somut kanıtı niteliğindedir. Ayrıca mimari yapıları ve bu yapıların gelişim süreci, buluntu gruplarındaki çeşitlilikle birlikte, bu yerleşimin kültürel zenginliğini göstermektedir. Musular yerleşmesi, hem Çanak Çömlekli hem de Çanak Çömleksiz Neolitik dönemlere ait bulgular içerir. Dönem insanı için farklı amaçlarla kullanılmış bir yer olabileceği söylenmektedir. Gelveri-Yüksek Kilise, kendine özgü çanak çömlek üretimi ve tek tabakalı yaşam örnekleriyle önemli bir Kalkolitik merkezdir. İlerleyen yıllarda kazı çalışmalarının daha kapsamlı yapılmasıyla, dönemi hakkında net bilgiler sunabilecek bir alan olarak değerlendirilebilir. Güvercinkaya, Aksaray İli sınırlarındaki en önemli Kalkolitik merkez durumundadır. Özellikle çevresindeki sur sistemiyle, Kale Kent modelinin en eski örneği olmasıyla ön plana çıkar. Uzak kültürler ile etkileşim ve aynı zamanda özgün buluntu grupları, yerleşmenin kültürel zenginliğini gözler önüne serer. Acemhöyük yerleşmesi ise kazı çalışmalarının başlangıcı 1962'ye dayanan bir Tunç Çağı ve Asur Ticaret Kolonileri Çağı merkezi olarak önemlidir. Özellikle Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Puruşhattum Krallığı'na ev sahipliği yaptığı düşünüldüğünde, döneminde ne kadar önemli bir şehir olduğu daha net anlaşılmaktadır. Uzak coğrafyalar ile ticaretin kanıtı olan çok sayıda buluntuya sahip bir yerleşimdir. Güvercinkaya yerleşmesinde olduğu gibi Acemhöyük yerleşmesinde de bir sur duvarı mevcuttur (Harita).

Aksaray çevresinde yürütülen yüzey araştırmalarına bakıldığında, 1990'lı yıllardan itibaren sistemli araştırmaların farklı alanlarda yürütüldüğü görülür. Paleolitik Çağ'dan Neolitik Çağ'a, Kalkolitik Çağ'dan daha geç dönemlere kadar pek çok bulgu ve bu bulguların tespit edildiği alanlar kayıt altına alınmıştır. Aksaray arkeoloji araştırmalarında görülen en büyük eksiklik olan Paleolitik Çağ araştırmaları, tamamlanan yüzey araştırması sayesinde bu çevredeki Paleolitik Çağ yaşamını somut verilerle kanıtlamıştır. İlerleyen süreçte kazı çalışmalarının yürütülmesiyle birlikte, kesin bir tarih aralığı ortaya konulabilecek ve Niğde İli'ndeki Kaletepe Deresi 3 yerleşmesiyle karşılaştırması yapılabilecektir.

Aksaray ve çevresinde yürütülen arkeolojik araştırmalarda, insanlık tarihinin en eski devri olan Paleolitik Çağ'dan başlayarak Neolitik, Kalkolitik, Tunç, Asur Ticaret Kolonileri çağları ve Klasik dönemlere kadar devam eden neredeyse tüm devirlere ait arkeolojik bulgular tespit edilmiştir. Bu zengin ve devamlılık gösteren yaşam izleri, arkeolojik dönemlerin tamamı için elverişli yaşam koşullarının kanıtı niteliğindedir. Nitekim arkeolojik kazılarda tespit edilen oldukça zengin fauna ve flora çeşitliliği, çevresel koşulların ne kadar elverişli olduğunu gösterir. Aksaray ve çevresinin en önemli su kaynaklarından olan Melendiz Nehri ve aynı zamanda yeraltı suları, bu

yaşama olanak sağlayan en önemli unsurlar arasındadır. Ayrıca volkanik bir araziye sahip coğrafyada, insan yaşantısında önemli bir rol oynayan taş kaynaklarını da bulunmaktadır. Volkanik taşlar, yontmataş alet yapımından mimaride kullanıma kadar geniş bir çeşitlilikte, insan yaşantısında tercih edilen bir hammadde türü olmuştur. Aksaray ve çevresinde bu kadar uzun bir süreçte devam eden insan yaşantısında, bu coğrafyanın bulunduğu konum da unutulmamalıdır. Zira Anadolu topraklarında bir çok farklı alana geçiş imkanı sağlayan Aksaray, geçmişten günümüze kadar en çok kullanılan geçiş güzergahlarından birisi olmuştur.

Harita- Aksaray İli Arkeolojik Kazı Alanları

Aksaray arkeolojisi adına en sevindirici durum, devam eden tüm arkeolojik çalışmaların, artık sistematik bir düzen içinde yapılması ve sonuçların en kısa sürede bilim dünyasına duyurulmasıdır. Bu sayede bu coğrafyada eksik olan veya cevaplanması gereken soruların neler olduğu da tespit edilebilmektedir. Bu anlamda Aksaray arkeolojisine ve bu çevrede gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalara ilgi duyan araştırmacıların, tüm bilgilere bir yayın üzerinden ulaşabilmesi için bu çalışma kaleme alınmıştır. Şüphesiz ki yıllardır çalışmaları devam eden arkeolojik merkezleri birkaç sayfada anlatabilmek mümkün değildir. Buna karşın en azından temel bilgiler bir arada sunulmaya çalışılmıştır. Önümüzdeki yıllar içinde Aksaray'da öncelikle daha fazla kazı çalışması yapılması ve bu çalışmalarla elde edilecek verilerin daha geniş alanlarla karşılaştırmasının yapılabilmesi önemlidir. Sözü ettiğimiz kazı çalışmalarının yapılabilmesi için de, tamamlanması gereken bir süreç mevcuttur.

Aksaray ve çevresi için en önemli araştırma konularından birisi de Hasan Dağı'nın volkan patlamaları konusundadır. Hasan Dağı'nın hangi tarih aralığında aktif olduğu ve bu patlamaların tam tarihleri belirlenebilirse, arkeolojik yerleşim alanlarının terkedilme süreçleri ile karşılaştırma şansı yakalanacaktır. Aynı zamanda bir volkan patlamasının ne kadarlık bir alanda ve ne kadar süreyle etkili olduğu sorusu cevaplanabilirse, daha net yorumlar yapılabilecektir. Şimdilik eldeki verilere göre Aksaray ve çevresi için en eski buluntular Alt Paleolitik döneme aittirler. Yüzey buluntuları olan bu kanıtlar Orta Paleolitik dönem için de geçerlidir. Üst Paleolitik dönem ile ilgili şimdiye kadar herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır. Epipaleolitik dönem konusunda da yine yüzey buluntularından söz edilebilir. Dolayısıyla Anadolu genelinde olduğu gibi Aksaray ve

çevresinde de Üst Paleolitik dönem için bir hiatus söz edilebilir. Bu hiatusun kaç yıl sürdüğü ise ancak başlatılacak olan kazı çalışmalarından elde edilecek tarihlendirme sonuçlarıyla netleştirilebilir. Tarihlendirme sonuçları belli olan kazı alanlarına bakıldığında ise kronolojik dizgide en eski yerleşim Aşıklı Höyük (MÖ 8300-7400) yerleşmesidir. Aşıklı Höyük'ü takiben Musular gelir (MÖ 7600-6600). Musular'ın devamında ise göreceli tarihlendirmesi olan Gelveri-Yüksek Kilise yerleşmesi yer alır (MÖ 5800-5600). Bu yerleşimden sonra en eski tarih Güvercinkayası'na aittir (MÖ 5200-4820). Listenin en sonunda ise Acemhöyük yer alır (3000-1700) (Tablo). Mutlak tarihler dikkate alındığında Musular ve Güvercinkayası yerleşimleri arasında yaklaşık olarak 1400 yıllık bir boşluk vardır. Aynı şekilde benzer hiatus, Güvercinkayası ve Acemhöyük arasında görülür. Bu iki yerleşme arasında da yaklaşık 1800 yıllık bir hiatus mevcuttur. Bu durumda öncelikle kazı çalışmaları yapılmayan çok sayıda höyük olduğunu hatırlatmak gerekir. Bu tarih aralığının kesinleşmesi için daha fazla veriye gerek vardır. Eldeki verilere göre bu hiatusların değerlendirmesini yapmak hataya sürükleyebilir ancak güncel görünüm bu şekilde özetlenebilir. Yukarıda bahsetmiş olduğumuz Hasan Dağı odaklı çevresel araştırmaların sonuçlarını beklemek ve bu sonuçlara göre yorum yapmak daha sağlıklı olacaktır.

Yerleşim Yeri	İlçe-Kasaba-Köy	Dönem	Tarih (MÖ)
Aşıklı Höyük	Gülağaç İlçesi- Kızılkaya Köyü	Çanak Çömleksiz Neolitik	8300-7400
Musular	Gülağaç İlçesi- Kızılkaya Köyü	Çanak Çömleksiz Neolitik- Çanak Çömlekli Neolitik	7600-6600
Gelveri-Yüksek Kilise	Güzelyurt İlçesi	İlk Kalkolitik- Orta Kalkolitik	5800-5600 (Göreceli Tarihlendirme)
Güvercinkayası	Gülağaç İlçesi- Çatalısu (Apsarı) Köyü	Orta Kalkolitik- Geç Kalkolitik (Geç Obeyd sonu Post Obeyd sürecinin ilk evresi)	5200-4820
Acemhöyük	Yeşilova Kasabası	Erken Tunç- Orta Tunç- Geç Tunç- Asur Ticaret Kolonileri Çağı- Geç Demir Çağı/Helenistik ve Roma Dönemi	3000-1700 (Göreceli Tarihlendirme)

Tablo- Aksaray İli Arkeolojik Kazı Alanlarının Kronolojik Görünümü

Aksaray 1989 yılında vilayet olmasına karşın halen büyük bir kesim tarafından ismi Konya veya Niğde ile birlikte anılan bir şehirdir. Bir şehrin kültürel değerlerinin ortaya çıkarılmasının ve bu değerlerin anlatılmasının en önemli yollarının başında arkeolojik araştırmalar gelir. Aşıklı Höyük ve Güvercinkayası ekiplerince çevre halkının dahil edildiği projeler ve etkinlikler yürütülmektedir. Bu tür çalışmalar, Aksaray Müze Müdürlüğü tarafından da sürdürülmektedir. Bu projeler ve etkinlikler sayesinde çevre halkı bilinçlendirilmekte ve yapılan işlere dahil edilmektedir. Özetle, Aksaray halkına bu şehrin ne kadar eski bir geçmişi olduğunu ve bu geçmişle sahip çıkmanın, korumanın da bizlerin görevi olduğunu anlatmanın bir yolunu bulmamız gerekiyor. Bir şehrin kültürel mirası, şehir halkı tarafından sahiplenilip korunduğu takdirde, arkeolojik çalışmalar

daha da değer kazanacaktır. Aynı zamanda ileride yapılacak başka arkeolojik çalışmalar için en uygun ortam oluşturulacaktır. Aksaray ili, devam eden arkeolojik araştırmalarıyla, ilerleyen yıllarda adından çok bahsedilen bir şehir olmayı sürdürecektir.

KAYNAKÇA

- Arbuckle, B. S. (2013). "Zooarchaeology at Acemhöyük 2013." *Anadolu-Anatolia* 39: 55-68.
- Balkan-Atlı, N. ve Cauvin, M.C. (1997). "1995 Yılı Aksaray, Niğde, Nevşehir İlleri Obsidien Yüzey Araştırması." *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*. I. Cilt: 293-312.
- Balkan-Atlı, N. ve Cauvin, M.C. (1998). "1996 Yılı Aksaray, Niğde, Nevşehir İlleri Obsidien Yüzey Araştırması" *XV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*. II. Cilt: 219-232.
- Balkan-Atlı, N., Kayacan, N., Dinçer, B., Çakan, Y., Astruc, L. (2009a). "Niğde ve Aksaray İlleri Yüzey Araştırması (Göllüdağ Obsidiyen Araştırmaları)." *26. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 3.Cilt: 329-346.
- Balkan-Atlı, N., Kuhn, S., Astruc, L., Kayacan, N., Dinçer, B., Çakan, G. (2009b). "Göllü Dağ 2008 survey." *Anatolia Antiqua, Eski Anadolu*, 17(17): 301-315.
- Balkan-Atlı, N., Kuhn, S., Astruc, L., Kayacan, N., Dincer, B., Balcı, S., Grenet, M. (2011). "Göllü Dağ survey 2010." *Anatolia Antiqua, Eski Anadolu*, 19(1): 259-278.
- Buitenhuis, H. (1999). "A First Note on the Faunal Remains of Güvercinkayası." *Anatolica-XXV*: 64-69.
- Christidou, R. (2002). "The Güvercinkayası Project The Bone Industry." *23. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt:106-108.
- Çaylı, P. (2009). *Güvercinkayası 14 Numaralı Evin Çanak Çömlek Verilerinden Yola Çıkara, Yerleşme Düzeni ve Toplumsal Yapılanmanın Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirtaş, F. I. (2017). *Obeyd Kültür Yayılımı Çerçevesinde Güvercinkayası Yerleşmesi: Güvercinkayası - Obeyd Etkileşimi*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirtaş, F. I. ve Gülçur, S. (2017). "Güvercinkayası'nda Kabartma Bezekli Bir Av Sahnesi", *Samsat'tan Acemhöyük'e Eski Uygarlıkların İzinde Aliye Öztan'a Armağan*, Ed: S. Özkan, H. Hüryılmaz, A. Türker, 61-70.
- Duru, G. (2013). *Tarihöncesinde İnsan-Mekan, Topluluk-Yerleşme İlişkisi: MÖ 9. Bin Sonu-7. Bin Başı, Aşıklı ve Akarçay Tepe*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Duru, G. ve Özbaşaran, M. (2005). "A Non-Domestic Site in Central Anatolia." *Anatolia Antiqua*, XIII: 15-28.
- Ekmen, H. (2012). *Acemhöyük'te Asur Ticaret Kolonileri Çağı Ölü Gömme Adetleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğu, B. ve Özbaşaran M. (2008). "Salt in Prehistoric Central Anatolia.", *Sel, eau et forêt. Besançon*, Université de Franche-Comte, Hier et aujourd'hui: 163-174.
- Erdoğu, B., Fazlıoğlu, İ., Yüzel, N. (2009). "2007 Yılı Aksaray İli, Tuz Gölü Yüzey Araştırması." *26. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt: 211-220.

- Ergun, M. (2016). *Orta Anadolu Erken Neolitik Topluluklarında İnsan ve Bitki İlişkisi: Aşıklı Höyük'te Bitki Tüketimi ve Tarım*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eser, B. (2018). *Kalkolitik Dönem' de Güvercinkayası Figürünleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Esin, U, Gülçur, S., Özel, M.E. (1999). "Aksaray, Niğde, Nevşehir İlleri 1997 Ortak Yüzey Araştırması." *XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, II. Cilt: 187-207.
- Esin, U. (1993a). "Zum Ursprung der Kastenbauweise in Anatolien.", *Istanbul Mitteilungen* 43: 123-130.
- Esin, U. (1993b). "Gelveri – Ein Beispiel für die kulturellen Beziehungen zwischen Zentralanatolien und Südosteuropa während des Chalkolithikums." *Anatolica* 19, Special Issue on Anatolia and The Balkans Symposium: 47-56.
- Esin, U. (1998). "Paleolitik'ten İlk Tunç Çağı'nın Sonuna Kadar Tarihöncesi Çağların Kapadokyası." *Kapadokya*, Ayhan Şahenk Vakfı: 62-123.
- Esin, U. ve Harmankaya, S. (1999). "Aşıklı", *Neolithic in Turkey, The Cradle of Civilisation, New Discoveries*, 115-132.
- Esin, U. ve Harmankaya, S. (2007). "Aşıklı Höyük", *Türkiye'de Neolitik Dönem*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları: 255-272.
- Esin, U., Gülçur, S., Kurar, H. (1998). "Aksaray, Niğde, Nevşehir İlleri 1996 Ortak Yüzey Araştırması." *XV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, II. Cilt: 233-246.
- French, D. (1981). *Roman Roads and Milestones of Asia Minor*, Fascicule 1; The Pilgrim's Road, Oxford.
- Gelb, I.J. (1939). *Hittite Hieroglyphic Monuments*, OIP, Chicago.
- Gülçur, S. (1995). "Aksaray, Nevşehir ve Niğde İlleri 1993 Yüzey Araştırması." *XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*: 191-214.
- Gülçur, S. (1997). "Aksaray, Niğde, Nevşehir İlleri 1995 Ortak Yüzey Araştırması", *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, II. Cilt: 401-412.
- Gülçur, S. (1999). "Güvercinkayası 1997 Kazısı." *XX. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt: 77-100.
- Gülçur, S. (2000a). "Aksaray, Nevşehir, Niğde İlleri 1998 Yüzey Araştırması." *17. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt: 149-162.
- Gülçur, S. (2000b). "Norşuntepe: die Chalkolithische Keramik, From the Euphrates to the Caucasus: Chronologies fort he IVth-IIIrd Millenium B.C." *Varia Anatolica*, XI: 375-418.
- Gülçur, S. (2001). "Aksaray, Nevşehir, Niğde İlleri 1999 Yüzey Araştırması", *18. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt: 141-150.
- Gülçur, S. (2002). "Aksaray, Nevşehir, Niğde İlleri 2000 Yüzey Araştırması", *19. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt: 271-282.
- Gülçur, S. (2003a). "Aksaray, Nevşehir, Niğde İlleri 2001 Yüzey Araştırması.", *XX. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt: 181-190.
- Gülçur, S. (2003b). "Kentleşme Yolunda." *Köyden Kente Yakınoğlu'da İlk Yerleşimler*, Ufuk ESİN'e Armağan: 491-509.

- Gülçur, S. (2004). "Güvercinkayası The Black/Dark Burnished Pottery: General Overview.", *TÜBA-AR* 7: 141-164.
- Gülçur, S. (2012). "The Chalcolithic Period in Central Anatolia Aksaray – Niğde Region." *Origini* XXIV, Nuova Serie V, 213-227.
- Gülçur, S. ve Endoğlu, M. (1998). "Güvercinkayası 1996 Kazısı." *XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı*: 85-111.
- Gülçur, S. ve Kiper, Y. (2004). "Güvercinkayası 2002 Yılı Kazısı." *XXV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt: 425-440.
- Gülçur, S. ve Kiper, Y. (2009). "Gelveri-Yüksek Kilise 2007 Yılı Sondaj Çalışması." *30. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 4. Cilt: 285-296.
- Gülçur, S. ve Sağır, G. (2003). "Güvercinkayası 2001 Yılı Kazısı." *24. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt: 49-58.
- Gülçur, S., Çaylı, P., Demirtaş, I., Wawruschka, C. (2010). "Aksaray, Neveşehir, Niğde İlleri 2008 Yılı Yüzey Araştırması." *27. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt: 319-332.
- Güldoğan, E. (2011). "Aşıklı Höyük Sürme Taş Buluntu Topluluğu." *TÜBA-AR* 14: 41-58.
- İndere, V. (2016). *Güvercinkayası Yerleşme Modelini ve Toplumsal Yapısını Anlamak: A Yapı Adasının Mimari Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kamış, Y. (2012). *Acemhöyük Erken Tunç Çağı Seramiği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kayacan, N. (2000). *Yüzey Obsidien Buluntularının Tekno-Kültürel Açısından Değerlendirilmesi: Neolitik Musular Yerleşmesi Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kayacan, N. (2003). "Chipped Stone Industry of the Neolithic Site of Musular (Cappadocia) Preliminary Results." *Anatolia Antiqua* XI, Volume 11, Numero. 1: 1-10.
- Kayacan, N., Goring-Morris, N., Duru, G., Taşkiran, Z.F., Yücel, Başar. (2019). "Aksaray Yüzey Araştırması 2016 ve 2017 Yılı Çalışmaları: İlk Yerleşik Topluluklar." *36. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 3. Cilt: 195-206.
- Kiper, Y. ve Gülçur, S. (2005). "Güvercinkayası 2003 Yılı Kazısı." *26. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt: 13-24.
- Kuzuoğlu, R. (2016). "Çivi Yazılı Kaynaklara Göre M.Ö. 2. Bin'de Aksaray", *I. Uluslararası Aksaray Sempozyumu*: 798-812.
- Mellaart, J. (1958). "Second Millenium Pottery from the Konya Plain and Neighbourhood." *Belleten* XXII.87: 311-345.
- Özbaşaran, M. (1999). "Musular: A General Assessment on a New Neolithic Site in Central Anatolia." *Neolithic in Turkey: The Cradle of Civilization*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları: 147-155.
- Özbaşaran, M. (2011). "Re-Starting at Aşıklı", *Anatolia Antiqua*, XIX: 27-37.
- Özbaşaran, M. ve Duru, G. (2015). "The Early Sedentary Community of Cappadocia: Aşıklı Höyük." *La Cappadoce Méridionale De La Préhistoire À La Période Byzantine.*, Ed: D. Beyer, O. Henry, A. Tibet, A. Von Haeseler, İstanbul: 43-51.

- Özbaşaran, M., Duru, G., Kayacan, N., Erdoğan, B., Buitenhuis, H. (2007). “Musular 1996-2004: Genel Değerlendirme”, *Türkiye’de Neolitik Dönem*, (Der. M. Özdoğan – N.Başgelen), Arkeoloji ve Sanat Yayınları: 273-283.
- Özbudak, O. (2010). *Gelveri Kültürü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özbudak, O. (2012). “Kapadokya MÖ 6. Binyıl Kronolojisinin Kayıp Halkası: Gelveri Çanak Çömleği Üzerine En Son Çalışmalar”, *Colloquium Anatolicum XI*: 267-297.
- Özgüç, N. (1968). “Acemhöyük Kazıları”, *Anadolu X*: 1-28.
- Özgüç, N. (2015). *Acemhöyük- Burushaddum I: Silindir Mühürler ve Mühür Baskılı Bullalar*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Özkalalı-Ekmen, G. (2012). *Acemhöyük’te Asur Ticaret Kolonileri Çağı Metal Eşya Üretimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztan, A. (1991). “1989 Yılı Acemhöyük Kazıları”, *XII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, I. Cilt: 247-258.
- Öztan, A. (1993). “1991 Yılı Acemhöyük Kazıları”, *XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, I. Cilt: 281-300.
- Öztan, A. (1998). “Preliminary Report on the Arıbaş Cemetery at Acemhöyük.”, *Bulletin of the Middle Eastern Culture Center in Japan Essays on Ancient Anatolia in the Second Millenium BC*, 10: 167-175.
- Öztan, A. (2007). “Acemhöyük’den Asur Ticaret Kolonileri Çağı’na Ait İki Ender Buluntu.”, *Belkıs ve Ali Dinçol’a Armağan VITA*, Ed: M. Alparslan vd., Ege Yayınları, İstanbul: 609-622.
- Stiner, M. C., Buitenhuis, H., Duru, G., Kuhn, S. L., Mentzer, S. M., Munro, N. D., Özbaşaran, M. (2014). “A Forager-Herder Trade-Off, from Broad-Spectrum Hunting to Sheep Management at Aşıklı Höyük, Turkey.” *Proceedings of the National Academy of Sciences* 111/23: 8404-8409.
- Tezcan, B. (1958). “Aksaray Çevresinden Derlenen Eserler”, *Belleten XXII*.88: 517-526.
- Todd, I. A. (1966). “Surface Finds from Various Sites: Central Anatolia.” *Anatolian Studies* 16: 43-48.
- Todd, I. A. (1980). *The Prehistory of Central Anatolia I: The Neolithic Period, Studies in Mediterranean Archaeology*, Vol. LX, Paul Aströms Förlag, Göteborg.
- Türker, A. (2008). *Assur Ticaret Kolonileri Çağı’nda Acemhöyük Çanak Çömleği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yaman, İ.D., Aydın, Y., Yaman, I.A. (2016). “Batı Kapadokya (Aksaray İli) Paleolitik Yüzey Araştırması.” II. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu/Muşkara’dan Nevşehir’e: 802-815.
- Yaman, İ. D. (2017). “Acemhöyük Yontmataş Endüstrisi Ön Raporu.”, *Samsat’tan Acemhöyük’e Eski Uygarlıkların İzinde Aliye Öztan’a Armağan*, Ed: S. Özkan, H. Hüryılmaz, A. Türker, İzmir: 293-300.
- Yaman, İ. D., Aydın, Y., Yaman, I.A. (2017). “Aksaray İli Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması (2015).” *34. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt: 111-122.

-
- Yaman, İ. D., Aydın, Y., Yaman, I.A. (2018). “Aksaray İli Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması (2016).” 35. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt: 13-26.
- Yaman, İ. D., Aydın, Y., Yaman, I.A., Kan, C. (2019). “Aksaray İli Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması (2017).” 36. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt: 309-320.
- Yelözer, S ve Özbaşaran, M. (2014). “10.000 Yıl Öncesinin Taklit Boncukları.” *Aktüel Arkeoloji* 37: 22-23.
- Yelözer, S. (2016). *Aşıklı Höyük Boncukları: Tipoloji, Tanım ve Sosyal Açısından Değerlendirme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım-Balcı, S. (2007). *Orta Anadolu Obsidyen Teknolojisi: Aşıklı Höyük Modeli, Tekno-Kültürel Kökeni ve Evrimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım-Balcı, S. (2011). “Aşıklı Höyük Obsidyen Teknolojisi.” *TÜBA-AR* 14: 19-39.